

ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

УДК 81'0'23:1

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2021.4.19>

О. Л. ЛАВРИНЕНКО

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: glavr@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-4454-7393>*

О. Я. БОВДА

*асистент кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: kafprims@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7280-1147>*

М. Я. ДУБЧУК

*асистент кафедри іноземних мов природничо-математичних спеціальностей,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: miradubchuk@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-8591-9478>*

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ МОВИ У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ПАРАДИГМІ

Робота являє собою комбіноване дослідження теорій походження мови. У теоретичній частині статті пропонується історичний огляд філософських мовних концепцій та теоретичний аналіз класичних і сучасних актуальних теорій походження мови, таких як: концепція «реалізму – номіналізму» Платона; сенсуалістичні та раціоналістичні погляди на генезу мови філософів епохи Відродження; мовні концепції філософів – представників другого покоління герменевтики на чолі з М. Гайдегером; погляди на природу мови науковців, що представляли другу когнітивну революцію, на чолі з Р. Харре; еволюційно-діяльнісна концепція виникнення мови, розроблена такими науковцями, як Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, О.Р. Лурія; звуконаслідувальна теорія походження мови, вперше представлена Сюзан Блекмор. Окреслено сильні та слабкі сторони кожної із перерахованих вище теорій.

У практичній частині роботи авторами проведено експериментально-емпіричне дослідження явища синестезії як однієї із рушійних сил розвитку мови в історіогенезі відповідно до звуконаслідувальної теорії походження мови. Представлено фізіологічну природу явища синестезії та етимологічне походження самого терміна. Експериментально перевірено факт наявності синестезії в літерному матеріалі української мови. Досліджено ступінь та характер впливу згаданого явища на розвиток здібностей до вивчення рідної мови та іноземної мови у досліджуваних.

Встановлено, що синестезія є об'єктивною реалією, яка активно проявляється в тому числі і у носіїв української мови. Носії української мови під час номінування нових об'єктів теж показали тенденцію до використання літер, які зіставляються з деякими фізичними властивостями цих об'єктів. Водночас згадане явище позитивно впливає на засвоєння індивідумом іноземної мови і майже не впливає на знання рідної мови.

Ключові слова: мовне походження, теоретична концепція, людська діяльність, симпрактичні фактори, звуконаслідування, синестезія, диференційний аналіз.

Постановка проблеми та її значення. Людська мова, її особливості та генеза були і залишаються однією із сакральних таємниць для нашої цивілізації. Окреслена проблематика цікавила вчених ще задовго до виділення мовоз-

навства в окрему науку. Початок дослідження феномену людської мови заклали ще філософи часів античності. Вибраний вектор був продовжений філософами епохи Відродження та Нового часу. У XIX столітті до описаної нау-

кової парадигми долучилися мовознавці, педагоги та психологи. Ще здавна люди розуміли, що функціонування будь-якої мови неможливе без наявності значної кількості узагальнених уявлень та понять, поділених семантичними полями на більш дрібні елементи змісту, якими обов'язково повинен володіти носій мови для того, щоб бути здатним користуватися мовою у спілкуванні з іншими людьми. Звідки і у який спосіб виникає в людському розумі така розгалужена система узагальнених понять, яка знаходить свою реалізацію в мовній діяльності, було і залишається предметом наукових дискусій. Важливо зазначити, що детальні дослідження мовної генези не лише мають теоретичну наукову цінність із ретроспективним оглядом в історіогенезі, але й дають змогу вдосконалювати методи і прийоми викладання рідної та іноземної мов дітям і дорослим, прогнозувати подальший перебіг розвитку мов світу з метою більш ефективної міжнародної комунікації, виробити більш дієву взаємодію між науково-образним та словесно-логічним мисленням в осіб із мовними афазіями. Таким чином формулюється актуальність й наукова цінність досліджень зазначеної сфери.

Водночас основною метою цього дослідження є здійснення теоретичного аналізу актуальних теорій походження мови та проведення експериментального дослідження важливого аспекту звуконаслідувальної теорії походження мови. Окреслена проблематика мотивувала авторів до виконання у роботі таких завдань: здійснити історичний огляд мовної проблематики у філософії; описати найперспективніші теорії походження мови ХХ століття, акцентуючи увагу на звуконаслідувальній; здійснити експериментальне пілотажне дослідження феномену синестезії на літерному матеріалі української мови; емпіричним шляхом встановити, яким чином згадане явище впливає на рівень володіння рідною та іноземною мовами.

Аналіз попередніх досліджень описаної тематики. Вчені, лінгвісти та філософи досліджують проблему походження людської мови вже впродовж багатьох століть. Однак нині жодна із численних запропонованих теорій не здатна пояснити унікальне явище людської мови повністю без усяких доповнень чи застережень.

Полеміка навколо цієї проблематики ще більше загострилася після опублікування Ч. Дарвіном своєї головної праці «Походження видів». Це призвело до того, що у багатьох наукових колах була тимчасово заборонена полеміка стосовно окреслених проблем: лінгвісти, філософи та біологи ХІХ століття розуміли, що надлишок спекулятивних домислів створить підґрунтя для нових нескінчених суперечок.

У середині ХХ століття науково-філософське протистояння між ідеалістичним та матеріалістичним світоглядом стало менш антагоністичним та більш конструктивним, що у зазначеній проблематиці дало змогу лінгвістам та психологам розробити декілька нових перспективних теорій походження мови. Цікавою спробою звести ідеалістичний та матеріалістичний погляд на утворення людської мови до певного консенсусу є наукова праця Б.Г. Ананьєва [Ананьев 1980], який підходив до цієї теми із психологічних позицій. Не менш істотний внесок у дослідження мовної генези зробив О.Р. Лурія у своїй роботі «Мова та свідомість» [Лурія 1979], де він дивився на мовну генезу крізь призму людської свідомості та акцентував увагу на відмінностях між повноцінною мовою людини та квазімовою високорозвинутих тварин. О.М. Леонт'єв у праці «Виникнення та первинний розвиток мови» [Леонт'єв 1973] представив історико-географічну класифікацію мов світу, в якій особливості кожної із мов пов'язує з соціальними умовами її розвитку. Вітчизняний психолінгвіст Л.В. Засєкіна [Засєкіна 2008: 8-13] пов'язує виникнення і розвиток будь-якої людської мови з виникненням та розвитком свідомості як вищою формою відображення навколишньої дійсності. Певною мірою згадану тематику описано та проаналізовано і в авторській монографії [Лавриненко 2019].

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще стародавній філософ Платон вважав, що, окрім матеріального світу речей, існує загальний світ ідей, який є первинним щодо всіх матеріальних речей. «Ідеї стають джерелом буття речей, ідеальним зразком, споглядаючи який, Деміург створює світ чуттєвих речей. Світ ідей виступає як ідеальний світ, стає метою земного буття... З'ясування структури ідеального світу дозволяє зрозуміти походження і структуру чуттєвого сприйняття фізичного космосу»

[Балашов 2001:14]. Відповідно до концепції Платона, ідеї існують не лише в людському розумі, але й об'єктивно, у своєму первинному світі. Людина, будучи наділена розумом від Творця, здатна відчувати складові частини світу ідей і оперувати ними у вигляді понять з допомогою мови. Водночас, маючи і фізичне тіло, людина здатна відчувати об'єкти матеріального світу.

Концепція всесвіту Платона знайшла в часи Середньовіччя чимало прихильників, таких як: Ансельм Кентерберійський, Порфирій, яких називали «реалістами». Реалісти намагалися доповнити і по-новому осмислити зазначену концепцію. В аналогічний період історії знайшлося і багато противників такої концепції, таких як Вільям Оккам, Іоанн Росцелін, які називали себе «номіналістами» і віднайшли чимало аргументів, щоб заперечити її. З позицій «номіналізму» поняття є лише назвами речей і існують лише в мовній формі у людському розумі. З позицій «номіналістичного» світогляду мова розглядалася як єдина форма існування універсалій, тому без неї неможлива діяльність розуму. Згідно з цією концепцією, людина через органи відчуття отримує відомості про властивості матеріальних об'єктів, які потім переробляються й осмислюються людським розумом, після чого кожен предмет отримує свою «універсалію» у формі слова. Однак номіналісти довгий час не могли докладно пояснити, як відбувається цей процес, у якому об'єкти реального світу отримують свої відповідні поняття в людському розумі.

У період Відродження філософська полеміка стосовно виникнення слів як фундаментальних складників мови велася в дещо іншій площині – це було протиставлення між сенсуалістичною та раціоналістичною концепціями. Сенсуалісти доводили, що будь-яке знання або поняття не може виникнути в людському розумі, оминувши органи відчуття. Тому будь-яке знання може виникнути лише з досвіду особистості (Френсіс Бекон, Джон Локк). Раціоналісти намагалися довести існування знання в розумі, що передує досвіду, – так званих «апріорних вічних істин», які є самоочевидними для розуму і не потребують доказів. Яскравими представниками раціоналізму в XVII столітті були Рене Декарт, Бенедикт. Такий спосіб перевірки тих

або інших положень досі широко використовується в математиці і лежить в основі аксіоматичного знання.

Інший відомий філософ – Томас Гоббс – намагався уникнути крайностей. Услід за сенсуалістами він віддавав належне почуттям у пізнанні, однак не був таким категоричним стосовно джерел виникнення понять у людському розумі. Стосовно важливості виникнення мови як необхідної умови розвитку людства він писав: «Винахід книгодрукування – справа хоч і дотепна, але порівняно з винаходом письма значення його не вельми велике... Але найдостойнішим і найкориснішим з усіх винаходів був винахід мови, яка складається з імен або назв та їх зв'язку» [Гоббс: 83–84]. Окремо Томас Гоббс підкреслював: «Загальне використання мови полягає в тому, щоб перевести нашу мислену мову (discourse) в словесну або зв'язок (train) наших думок – у зв'язок слів, що має подвійну зручність...» [Гоббс: 84–85].

Серед великого різноманіття більш сучасних філософських течій особливе значення мові надається в концепціях філософів – представників другого покоління герменевтики, найбільш відомим серед яких був Мартін Гайдеггер. Власні міркування щодо ступеня значущості мови для людства він виклав у праці «Шлях до мови», в якій він зазначав: «Ми як раз ті істоти, які наділені даром мовлення і у яких вже є мова. Більше того, дар мовлення є не якоюсь однією із людських здібностей разом із багатьма іншими. Дар мовлення відрізняє людину, роблячи її людиною. Цією рисою наповнена вся сутність людини. Людина не була б людиною, якби їй було б відмовлено у тому, щоб говорити – безперервно, всеохоплююче, про все... Оскільки забезпечує все це мова, сутність людини перебуває в мові» [Гайдеггер 1993: 259].

У другій половині XX століття важливого значення набуває так звана друга когнітивна революція – дискурсивна революція, представлена Р. Харре. Саме ця революція підняла мову на рівень, на якому вона ніколи не знаходилася досі. Новим центральним поняттям стає дискурс, який у широкому розумінні є будь-якою символічно опосередкованою взаємодією і представляє текст (знаковий), занурений у життя. Р. Харре сформулював основні принципи нової когнітивної революції таким

чином: відмова від когнітивного казуалізму, інтерсуб'єктивність психіки, залежність психіки від мови, отожднення думки та мовної практики [Харре 1996].

У вітчизняній науці найбільш детально обґрунтовано та експериментально підтверджено еволюційну теорію походження мови такими науковцями, як Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, О.О. Леонтьєв та О.Р. Лурія. Зазначені вчені розглядали у своїх дослідженнях феномен виникнення мови як в історіогенезі, так і в онтогенезі і наголошували на паралельності перебігу процесів розвитку мови та прогресу людської діяльності. О.Р. Лурія, Л.С. Виготський та О.О. Леонтьєв [Виготський; Лурія; Леонтьєв 2007] у своїх роботах припускають, що на самому початку історії людства мова людини мало чим відрізнялася від «квазімови», якою досі користуються деякі високо-розвинуті тварини: така первинна мова здатна передавати лише емоційні стани, але непридатна до обміну складною інформацією безвідносно до біологічних потреб її носіїв. Однак перехід від пристосувальної діяльності, характерної для тварин, до специфічної виробничої та трудової діяльності, на яку спромоглася лише людина, підштовхнув до розвитку і її мову. Людина почала створювати знаряддя праці, які принципово змінили її відносини з навколишнім середовищем. Знаряддя праці стали суспільним предметом, продуктом суспільної практики та суспільного трудового досвіду. Необхідність узгодження між діями різних людей у процесі спільної трудової діяльності за подальшого культурно-історичного розвитку людства, вдосконалення матеріального виробництва та виникнення духовної сфери життя призвела до того, що сучасна мова людини стала складною системою синтаксичних кодів, яких достатньо для формулювання будь-якого відстороненого відношення, будь-якої думки, за допомогою мови стало можливим змалювати будь-яку реальну чи уявну ситуацію.

У другій половині ХХ століття Сюзан Блекмор у своїй роботі «Машина мемів» висунула звуконаслідувальну теорію виникнення мови, яка знайшла у наукових колах чимало прихильників. Відповідно до цієї теорії людині вдалося створити мову завдяки її здатності до звуконаслідування. Подальші дослідження дали змогу

встановити, що під час споглядання людиною та людиноподібною мавпою за іншими істотами у корі мозку виникає специфічний нервовий імпульс, який стимулює їх до наслідування. Однак, як і більшість молодих теорій, звуконаслідувальна теорія має низку слабких місць, одним із яких є нездатність пояснити факт схильності до звуконаслідування деяких видів птахів або джерело виникнення складного мовного синтаксису.

Виділення М.І. Жинкіним у результаті проведення низки експериментів універсального предметно-схемного коду як первинного коду людського мислення [Жинкін 2007] і продовження цього напрямку у дослідженнях А.П. Журавльова та О.І. Краснікової дало змогу побудувати синестезійну теорію, яка доповнює звуконаслідувальну теорію походження мови. Засновники цієї теорії пропонують переглянути застарілу тезу фоносемантики про те, що звуки людської мови без поділу на фонемні нездатні самостійно нести семантичне навантаження. Практичні дослідження, проведені В.В. Красних та А.П. Журавльовим, довели хибність вищенаведеної тези [Красних: 31-39]. Під час описаних практичних досліджень вдалося з'ясувати, що якості, якими люди схильні наділяти різноманітні фізичні об'єкти або живих істот, подекуди залежать від їх назв та зіставляються з властивостями звуків, з яких ці назви складаються.

Досліди відомого нейропсихолога О.Р. Лурії також підтвердили цей феномен, який він визначив терміном «синестезія» і пояснював його таким чином: «психофізіологічний механізм такого роду відчуттів, зафіксованих у мові, полягає в тому, що нервові імпульси, які йдуть від рецепторів людини (органів чуття) в підкорковій зоні мозку, індукують (збуджують) один одного, тому що нейропровідні шляхи розташовуються близько» [Лурія: 36]. Внаслідок зазначених вище та деяких інших робіт у лінгвістиці виникла альтернативна ідея про наявність певного нейро-асоціативного зв'язку між звуками мови та когнітивно орієнтованими образами навколишнього світу. Така концепція йде паралельно з гіпотезами, сформульованими у звуконаслідувальній теорії походження мови та теорії мемів.

Цікаво, що перші аргументи для спростування Соссюрівської концепції були

викладені не у роботах лінгвістів нового покоління, а у визнаних корифеїв психології та філології. Так, наприклад, видатний вчений першої половини ХХ століття Л.С. Виготський у другому томі своїх наукових праць описує декілька явищ розвитку мовних здібностей в онтогенезі, які опосередковано спростовують поширену на той час теорію [Виготський: 32-56]. Одним із найперших практичних досліджень окресленої тематики можна вважати дослідження А.П. Журавльова, у якому він запропонував респондентам у кількості двісті чоловік оцінити літери російської мови за кольором, вагою, формою, гучністю та уявним розміром. Отримані результати виявилися дещо несподіваними навіть для самого дослідника: однастайність думок великої групи досліджуваних стосовно окремих асоціативних якостей звуків у середньому становила близько 72%, а у окремих випадках досягала 95% [Красних: 38-40].

Згадані практичні дослідження дають підстави сформулювати перше припущення практичної частини цієї праці про те, що назви, якими люди часто схильні наділяти різноманітні фізичні об'єкти, подекуди залежать від їх фізичних властивостей та певною мірою зіставляються з асоціативними властивостями звуків, з яких ці назви складаються. Другою гіпотезою дослідження буде слугувати припущення, що рівень функціонального вираження феномену синестезії може мати певний вплив на розвиток мовних здібностей людини як для рідної мови, так і для іноземної мови.

Перевірка сформульованих вище гіпотез на достовірність була здійснена в три етапи: перший етап передбачав перевірку твердження про зв'язок між звуковим відображенням літер української мови та кольоровими та ваговими асоціаціями шляхом анкетування відібраної групи досліджуваних; другий етап передбачав проведення самостійного номінування зазначеними респондентами декількох образів фантастичних тварин із наступним літерним аналізом отриманих результатів та їх теоретичним обґрунтуванням; третій етап передбачав умовний поділ респондентів на групу із сильним вираженням ефекту синестезії та на групу з її слабким вираженням із подальшим диференційним аналізом мовних здібностей в обох групах досліджуваних.

Емпіричний матеріал для виконання поставлених завдань накопичувався шляхом анкетування та тестування студентів-магістрів п'ятого року навчання ВНУ ім. Лесі Українки таких спеціальностей, як: «Практична психологія», «Готельний бізнес», «Прикладна фізика», «Математика», «Фінанси і Кредит», «Облік і аудит», «Фізична терапія» у загальній кількості 82 людини. Описаний вибір респондентів був зумовлений необхідністю наявності у респондентів рівня загальних знань вище середнього, щоб уникнути асоціацій, зумовлених поганими енциклопедичними знаннями. Для асоціативної оцінки студентам пропонувалися найуживаніші літери української мови. Водночас у дослідженні не розглядалися літери, що вживаються дуже рідко (Ї, Й тощо). Відповідно до розрахунків коефіцієнта достатнього значення Колмогорова-Смирнова для такої групи респондентів ознаку можна вважати визначеною, якщо її підтвердили не менше 46% анкетованих (за умови, що інші асоціативні варіанти поступаються кількістю у рази) . Узагальнені результати анкетування на основі української мови відображено у Таблиці 1.

На другому етапі анкетування усім досліджуваним було запропоновано для оцінки 20 скомбінованих зображень неіснуючих тварин, які було сконструйовано з допомогою редактора істот комп'ютерної програми «Spore». Потім із цих 20 образів дослідником було відібрано лише 4, які були оцінені респондентами найбільш однастайно. Далі учасникам експерименту було запропоновано вигадати назви для цих чотирьох скомпільованих образів. Відібрані фантастичні об'єкти було наділено респондентами такими якостями: Об'єкт 1 – (малий, добрий); Об'єкт 2 – (великий, нейтральний); Об'єкт 3 – (великий, хижий); Об'єкт 4 – (малий, хижий).

Результати запропонованих респондентами назв були введені у чотиришпальтову таблицю програми Microsoft Excell з метою виявлення статистично найпоширеніших літер для кожного із оцінюваних об'єктів. Результати другого етапу експериментального дослідження відображено у таблиці 2. Порівняльний аналіз для голосних та приголосних літер було проведено окремо, беручи до уваги їх різну кількість в алфавіті української мови, внаслідок чого

Таблиця 1

Перелік статистично значущих синестезійних зв'язків між літерами української мови та чуттєвими образами фізичного світу

Літери українського алфавіту	А	О	І	И	Е	У	В
Домінуюча ознака за кольором	червоний 52%	жовтий 48%	Не визначено	Не визначено	Не визначено	Не визначено	голубий 50%
Домінуюча ознака за вагою	Важкий 48%	Легкий 75%	Середній 60%	Не визначено	Середній 75%	Легкий 48%	Середній 70%

Літери українського алфавіту	Г	Ш	Ф	Н	Х	М	Т
Домінуюча ознака за кольором	голубий 50%	чорний 55%	коричневий 75%	не визначено	коричневий 55%	рожевий 50%	не визначено
Домінуюча ознака за вагою	легкий 55%	важкий 80%	важкий 55%	легкий 50%	важкий 80%	середній 60%	середній 55%

Літери українського алфавіту	Щ	Д	Ж	Ц	Р	Л	З
Домінуюча ознака за кольором	чорний 60%	не визначено	жовтий 60%	не визначено	червоний 55%	салатовий 46%	зелений 75%
Домінуюча ознака за вагою	важкий 75%	середній 60%	важкий 70%	середній 55%	важкий 60%	легкий 80%	середній 60%

вірогідність появи їх у будь-якому новоствореному слові є апіорі дуже відмінною.

Серед отриманих даних про голосні літери передусім впадає в око чергування місцями літери А, яка була оцінена більшістю респондентів як «важка», з літерою У або О, що асоціативно зараховувалися до «легких». При цьому літера А виявилася найбільш поширеною при номінуванні Об'єкта 2 та Об'єкта 3, які в першій частині анкетування були оцінені як великі.

Дещо більше підстав для міркувань та попередніх висновків дає аналіз даних щодо найпоширеніших приголосних літер. У вигаданих респондентами назвах Об'єкта 1 найпоширенішими виявилися сонорні Л та М, які у людей асоціюються із світлими кольорами та невеликою вагою. На противагу до цього у вигаданих назвах для хижих агресивних тварин (Об'єкт 3 та Об'єкт 4) домінує літера Р, різке звукове відображення якої було асоціативно оцінено важким й червоним, а також глухі шиплячі приголосні Ш і Ф, що пов'язуються із темними кольорами та важкою вагою.

На третьому етапі респондентів було поділено на дві групи: Групу А становили респон-

денти з яскравим вираженням синестезії при утворенні мовних асоціацій (39 осіб); Групу В становили досліджувані, що проявили слабкий рівень вираження синестезії (31 особа). При цьому результати 12 студентів, які продемонстрували проміжний результат, не бралися до уваги у процесі диференційного аналізу. Для перевірки рівня володіння українською мовою в обох групах було залучено методика «Направлений асоціативний тест», розроблену А.А. Криловим та С.А. Манічевим [Крилов 2002: 56–58]. Перевірка рівня знання іноземної (німецької) мови здійснювалася з допомогою більш традиційного тесту, розробленого Т.М. Ушаковою [Ушакова 2008: 274–277]. Обробка статистичних даних при диференційному аналізі проводилася з допомогою програми SPSS для Windows 7 та із застосуванням Коефіцієнта значущості різниці t – Ст'юдента.

Порівняльний аналіз між Групою А та Групою В в парадигмі ступеня володіння рідною мовою не продемонстрував статистично значущих відмінностей за цим параметром серед респондентів із різним ступенем прояву сине-

стезії. Водночас диференційний аналіз результатів тестування згаданих вище груп респондентів у парадигмі рівня володіння іноземною мовою, відображений у таблиці 3, виявився більш цікавим та перспективним.

Таким чином, отримані емпіричним шляхом результати дослідження вказують на те, що схильність до вираження синестезії у людини не впливає на ефективність вивчення рідної мови, однак водночас має помітний позитивний вплив на її розвиток володіння іноземною мовою. На думку авторів дослідження, відповідь на виявлений парадокс слід шукати в парадигмі людського онтогенезу. Рідна мова вивчається людиною з моменту самого народження у процесі її діяльності: спочатку біологічної, пізніше соціальної та трудової. Тому процес семантизації лексичних елементів рідної мови здійснюється завжди за підтримки низки симпрактичних факторів, внаслідок чого зменшується навантаження на внутрішні когнітивні процеси побудови мовно-образних асоціацій. Іноземну мову у нашому соціокультурному

середовищі часто починають вивчати в молодшому і середньому шкільному віці. Сам процес вивчення іноземної мови відбувається на обмежених у часі та просторі шкільних заняттях, внаслідок чого перебіг семантизації іноземної лексики концентрується переважно на внутрішніх когнітивно-мнемічних процесах, тому позитивний вплив феномену синестезії стає відчутним. Зрозуміло, що викладене пояснення має поки що теоретико-гіпотетичний характер і потребує реального підтвердження у **подальших практичних дослідженнях** вибраної проблематики.

Викладене у статті дослідження дало достатні підстави для формулювання **таких висновків**: мова людини є доволі складним і багатогранним явищем, як і сама людина, тому неможливо дати всеохоплююче пояснення мовної генези, виходячи лише з лінгвістичних, психологічних, філософських або історичних позицій; нині усі три основні напрями пошуку мовної генези (когнітивний, ідеалістичний, еволюційний) залишаються актуаль-

Таблиця 2

Перелік найуживаніших голосних та приголосних літер у назвах

Виділені об'єкти Групи літер	Об'єкт 1 – (малий, добрий)	Об'єкт 2 – (великий, нейтральний)	Об'єкт 3 – (великий, хижий)	Об'єкт 4 – (малий, хижий)
Найпоширеніші в експерименті голосні літери	У – 63 вживання	А – 58 вживань	А – 72 вживання	О – 69 вживань
	А – 40 вживань	О – 39 вживань	У – 36 вживань	І – 51 вживання
	О – 39 вживань	И – 31 вживання	О – 16 вживань	А – 27 вживань
Найпоширеніші в експерименті приголосні літери	Л – 46 вживань	Б – 57 вживань	Р – 61 вживання	Р – 49 вживань
	М – 31 вживання	Ж – 49 вживань	Ж – 42 вживання	З – 30 вживань
	Н – 25 вживань	Д – 26 вживань	Ш – 36 вживань	Б – 28 вживань
	С – 22 вживання	Р – 23 вживання	Ф – 28 вживань	С – 23 вживання
	В – 17 вживань	В – 19 вживань	Г – 18 вживань	Ш – 21 вживання

Таблиця 3

Результати порівняльного аналізу показників рівня володіння іноземною мовою між групами респондентів А і В із різним ступенем вираження феномену синестезії

Назва Групи	Кількість респондентів у групі	Кращий груповий показник (балів)	Найгірший груповий показник (балів)	Середньо-арифметичний показник (балів)	Коефіцієнт значущості різниці $t - Ст'юдента$
Група А (респонденти з високим рівнем прояву синестезії)	39	93	69	81	4,21 (при рівні значущості різниці $p \leq 0,05$)
Група В (респонденти з низьким рівнем прояву синестезії)	31	86	42	56	

ними; існування механізму синестезії можна вважати доведеним явищем, оскільки отримані результати експериментально підтверджують наявність певного асоціативного зв'язку між фоносемантичними елементами українського

алфавіту та фізичними якостями номінованих людьми об'єктів; ступінь прояву явища синестезії позитивно впливає на процес засвоєння іноземної мови індивідуумом, але не має істотного впливу на засвоєння ним рідної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б.Г. Проблемы развития психики: Выбранные научные работы. Т. 1. Москва : Педагогика, 1980. 321 с.
2. Балашов Л.Е. Практическая философия : Навчальний посібник. Москва : «М3-Пресс», 2001. 320 с.
3. Выготский Л.С. Собрание сочинений: Выбранные научные работы Т. 2. Москва : Педагогика, 1982. 442 с.
4. Гайдеггер М. Время и бытие: Монография. Москва: «Республика», 1993. 447с.
5. Гоббс Т. Левіафан або суть, будова і повноваження держави : Монографія. Київ : «Дух і л-ра», 2000. 273 с.
6. Жинкин Н.И. О переходах во внутренней речи. *Периодичне видання «Вопросы психологии»*. 2007. № 3. С. 35–47.
7. Засекіна Л.В., Засекін С.В. Психолінгвістична діагностика: Навчальний посібник. Луцьк : РВВ «Вежа», 2008. 188 с.
8. Красных В.В. Основы психолінгвістики и теории коммуникации: Навчальний посібник. Москва : «Гнозис», 2001. 270 с.
9. Крылов А.А., Маничев С.А. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии: Збірник методик для психологічної діагностики. СПб: Изд-во «Питер», 2002. 560 с.
10. Лавриненко О.Л. Феномен мовної особистості в сучасному світі: Монографія. Луцьк: «Вежа Друк», 2019. 191 с.
11. Леонтьев А.А. Основы психолінгвістики: Навчальний посібник. Москва: «Смысл», 2007. 312с.
12. Леонтьев А.Н. Возникновение и первоначальное развитие языка: Монография. Москва: Изд-во АН СССР, 1973. 176 с.
13. Лурия А.Р. Язык и сознание: Навчальний посібник. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1979. 173 с.
14. Ушакова Т.М. Психолінгвістика: Збірник методик дослідження особистості. Москва: «ПЕРСЕ», 2008. 416 с.
15. Харре Р. Вторая когнитивная революция *Психологический журнал*. 1996. № 2. С. 3–15.

REFERENCES

1. Ananjev B.G. (1980) Vybrani psihologichni pratsi [Selected collection of scientific works] Pedagogic Publishing. Vol.1.
2. Balashov L.E. (2001) Prakticheskaja filosofija [Practical Philosophy] Study book. Moscow «M3-Press».
3. Vygotsky L.S. (1982) Sobranije sochinenij [Collection of scientific works] Vol. 2 Problems of psychic's development. Moscow: Pedagogic.
4. Heidegger M. (1993) Vremja i bytije [Time and existence] Scientific Monograph. Moscow: «Republic».
5. Gobbs T. (2000) Levafan abo cut budova ta povnovagennja dergavy [Leviafan or sense, structure and official powers of State] Scientific work. Kiev: «Soul and Literature».
6. Gynkin N.I. (2007) O perehodah vo vnutrinnej rechi [About the transition in the inner mental speech] Scientific Journal Questions of Psychology. Vol. 3. P. 35 – 47.
7. Zasekina L.V. (2008) Psycholingvistychna diagnostyka [Psycholinguistic diagnostics] Scientific Monograph. Lutsk: RVD «Vedga».
8. Krasnyh V.V. (2001) Osnovy psycholingvistiki i teoriji kommunikatsiji [Foundations of Psycholinguistics and Theory of Communication] Scientific work. Moscow: «Gnosis».
9. Krylov A.A., Manichev S.A. (2002) Praktikum po obshchej, experimentalnoj i prikladnoj psihologii [Collection of practical testing-methodic of General, Experimental and Applied psychology]. Saint Petersburg: «Piter».
10. Lavrinenko O.L. (2019) Fenomen movnoji osobystosti v sychasnomu sviti [Lingual personality phenomenon in the modern world] Scientific Monograph. Lutsk: «Vega Druk».
11. Leontjev A.A. (2007) Osnovy psycholingvistiki [Fundamentals of Psycholinguistics] Study Book. Moscow: «Smysl».
12. Leontjev A.N. (1973) Vozniknovenije i pervonachalnoje razvitije jazyka [Appearance and primary development of language] Scientific Monograph. Moscow: AN USSR.
13. Lurija A.R. (1979) Jazyk i soznanije [Language and conciseness]. Moscow: Moscow University Publishing.
14. Ushakova T.M. (2008) Psycholingvistika [Psycholinguistics: Collection of methodic for personality research]. Moscow: «Perse».
15. Harre R. (1996) Vtoraja kognitivnaja revolutsija [Second Cognitive revolution] Psychological Scientific Journal. Vol.17. P. 3–15.

O. L. LAVRINENKO

*Candidate of Psychological sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages Natural Sciences and Mathematics Majors,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: glavr@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-4454-7393>*

O. YA. BOVDA

*Assistant at the Department of Foreign Languages Natural Sciences and Mathematics Majors,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: kafprims@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-7280-1147>*

M. YA. DUBCHUK

*Assistant at the Department of Foreign Languages Natural Sciences and Mathematics Majors,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: miradubchuk@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-8591-9478>*

**PSYCHOLINGUISTIC THEORIES OF THE LANGUAGE ORIGIN
IN THE POSTMODERN PARADIGM**

Article presents the combined research of the language genesis theories. In its theoretical part the historical overview of philosophical lingual conceptions and theoretical analysis of classical and modern theories of lingual genesis are proposed, namely: Platoon's conception of «realism-nominalism»; sensualistic and rationalistic view to lingual genesis of philosophers of Renaissance; lingual conceptions of philosophers, who represent the second generation of Hermeneutics, headed by M. Heidegger; views to lingual nature of scientists, representing the second cognitive revolution, headed by R. Harre; lingual genesis conception of evolutionary activity, created by L. Vygotsky, O. Leontjev, O. Luria; sound-imitational theory of lingual genesis, firstly presented by Suzan Blackmore. The set of strong and weak points in each theory is distinguished.

In the practical part of the article the experimental-empiric research of synesthesia phenomenon is conducted. According to sound imitational theory of lingual genesis, this phenomenon was one of the driving forces of language development in historiogenesis. The physiological nature of synesthesia and etymology of the term itself are presented. The fact of synesthesia existence was experimentally checked on the literal material of Ukrainian language. Besides the level and manner of its influence on the development of native language knowledge and foreign language knowledge development is explored.

It was defined in this research that synesthesia is the real phenomenon of reality, which is also expressed in Ukrainian language-carriers. The mentioned Ukrainian language-carriers by nomination of new objects showed the tendency to use Ukrainian liters, which are associative applicable with some physical features of these new objects. At the same time synesthesia has certain positive influence on the process of foreign language study, but doesn't have any notable affect on the knowledge of native language.

Key words: lingual genesis, theoretical concept, human activity, simpractical factors, sound imitation, synesthesia, differential analysis.